

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ויגש

(חלק טו — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ויגש

ועוד צריך להבין הטעם שלא מצינו שהמתין יוסף לקבל מענה⁶ מאחיו על השאלה „העוד אבי חי“, ותיכף כשראה אשר „ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו“³, המשיך בדבריו אליהם – „ויאמר ג' גשו נא אלי .. ויאמר אני יוסף וגו'“, וסיפר להם כיצד נעשה למושל בכל ארץ מצרים, וסיים דבריו „מהרו ועלו אל אבי גו'“ להביאו למצרים⁸.

ועל כרחק צריך לומר, שבודאי ידע יוסף אשר אביו חי, וכוונה אחרת טמונה בתיבות „העוד אבי חי“.

ב. האברבנאל⁹ פירש, שיוסף שאל זאת (לא בכדי לברר שיעקב בודאי עודנו חי, כי אם) „כדי להכנס עמהם בדברים“: בידעו שע"י האמירה „אני יוסף“ יבושו האחים, ביקש שיטוב הדיבור גם אודות ענינים אחרים, ופתח

א. כבר נתבאר פעמים רבות, אשר רש"י בפירושו על התורה סילק כל שאלה וקושיא העלולה להתעורר בלימוד פשוטו של מקראי; ובמקומות שלא מצינו ביאור בדברי רש"י על ענין מוקשה בפסוק, מוכח, שכבר יישב זאת בפירושו לעיל (או שמלכתחילה אין זו קושיא בלימוד על-דרך הפשוט).

ולפי זה צריך להבין בפרשתנו, בספור² אודות התוודעות יוסף לאחיו, שהכתוב מספר שאמר להם יוסף „אני יוסף העוד אבי חי“³ – עולה מיד התמיהה (כפי שאכן הקשו כמה ממפרשי התורה):

הלא תוכן הפרשה עד עתה הוא דברי יהודה ליוסף על זה שלא אבה יעקב לשלוח את בנימין למצרים (מצד החשש „ועוזב את אביו ומת“⁴), וכן – על זה שיהודה היה ירא שאם יעכב יוסף את בנימין לא יוכל יעקב לשאת את הדבר, „והיה כראותו כי אין הנער ומת“⁵, ודיבורים אלו כולם נשמעו היטב לאזני יוסף ונגעו ללבו עד אשר „ולא יכול יוסף להתאפק וגו'“² – ואם כן, איך יתכן שלאחרי כל זה שאל כאן „העוד אבי חי“?

1) כי במקומות שאין (לרש"י) ביאור ע"ד הפשט – אף שישנו ביאור ע"ד הדרש – כותב „לא ידעתי“ וכי"ב (נסמן בלקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2 ובשוה"ג שם).

2) מה, א ואילך.

3) שם, ג.

4) מד, כב.

5) שם, לא.

6) ואין לומר שענו אלא שלא פירש הכתוב מענתם (ע"ד שלא פירש הכתוב במקומו שאלת יוסף „העוד אביכם חי היש לכם אח“ (מקץ מג, ז) „היש לכם אב או אח“ (פרשתנו מד, יט)) – כי מפורש „ולא יכלו אחיו לענות“.

7) שם, ד ואילך.

8) ולכן דוחק לפרש (כפי' הרלב"ג, כלי יקר עה"פ. ועד"ז בפני דוד להחיד"א) שחשש יוסף שאמרו זה רק כדי להשיג המבוקש, החזרת בנימין (ע"ד מ"ש רש"י לעיל (מד, כ): ואחיו מת, מפני היראה ה' מוציא דבר שקר כו' – והרי יוסף ידע שזה שקר). ועיקר: הרי כבר שאל אותם „השלום אביכם גו' העודנו חי“ וענו לו „שלום גו' עודנו חי“ (מקץ מג, כזכח), ואז לא ה' להם שום טעם לשקר.

9) ועד"ז הוא בטור הארוך כאן (בתי' הג').

מבטלת את הענין והקא-סלקא-דעתך – שהרי קין סבר שאין הוא, שומר אחי; משא"כ בנידון דידן הרי זו תמיהה קיימת: יוסף ידע שיעקב עודנו חי, אלא שהדבר עורר אצלו תמיהה. וכמו שכבר פירש רש"י לעיל (על הפסוק¹³ „הלבן מאה שנה יולד”) – „יש תמיהות שהן קיימות“.

אבל צריך להבין¹⁴:

(א) באותה שעה היו ימי יעקב „שלשים ומאת שנה“¹⁵ (הרבה פחות משני חיי אברהם ויצחק¹⁶), ואם כן, מהו הפלא „העוד אבי חי“?

(ב) ועיקר: מהי שייכות ענין זה להתחלת דיבורו „אני יוסף“?

(ג) בכלל, לשם מה השמיע יוסף לאחיו את תמיהתו, ואף עשה זאת מיד ברגע התודעו אליהם – „אני יוסף העוד אבי חי“?

(ובשלמא באם היתה כוונתו לשאול ולברר, היה אפשר לומר דאדרבה – בעיקר היה נוגע לו לידע את מצב אביו, ולכן תיכף שאל אותם „העוד אבי חי“; אבל כיון שידע כבר שיעקב חי, ואמירת „העוד אבי חי“ היתה רק הבעת תמיהה, כנ"ל – מהי הנחיצות להביע

תחילה בשאלה אודות אביהם (ובדעתו היה לשאול גם לשלום שאר בני המשפחה כו), אלא שלא הגיע הדבר לידי כך כי „ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו“¹⁷).

ועפ"ז היה אפשר לומר, שאף רש"י נוקט כן בפשט הכתוב, ולא הוצרך לכתוב זאת בפירושו, כיון שכבר פירש על-דרכו זה לעיל – על הפסוק¹⁸ „ויאמר לו איכה – „איכה, יודע היה היכן הוא אלא ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל להשיב כו“¹⁹. ועל-דרכו זה על הפסוק²⁰ „אי הבל אחיך” – „להכנס עמו בדברי נחת כו“²¹. וסמך רש"י כאן על פירושו בפסוקים הנ"ל.

אמנם, פירוש זה אינו מתיישב כל-כך בנידון דידן, כי לאחרי שהאריך יהודה בדיבורו אודות גודל הצער העתיד להגרם ליעקב אם יתעכב בנימין במצרים, הנה כדי להכנס בדברים לא היה ליוסף לשאול „העוד אבי חי“, כי אם להתחיל מיד בשאלות אודות משפחותיהם וכו'.

ג. לכאורה יש לתרץ, שהלשון „העוד אבי חי“ (בה)²² אין משמעו שאלה (האם „אבי חי“), אלא נאמר בלשון תמיהה – כפי שכבר פירש רש"י כמה פעמים (לגבי „השומר אחי אנכי“²³ – „לשון תימה הוא“, ועוד²⁴); והוא הדין בעניננו, שהיתה ליוסף תמיהה ופליאה על כך ש„עוד אבי חי“.

(אלא שחילוק יש ביניהם: בדוגמא הנ"ל (וברוב המקומות) התמיהה

13) לך יז, יז (ראה רא"ם ועוד שם). וצע"ק מה שהוצרך רש"י להביא דוגמאות מנביאים ולא הביא הפסוק דכאן, אלא שבלאה"כ קשה למה לא הביא מש"נ לפנ"ז בראשית ג, יא וכפרש"י שם „בתמי" (ראה מפרשיו שם). ואכ"מ.

14) נוסף על השאלה – בלשון חז"ל (מגילה כח, סע"א) – שאל כו' במה הארכת ימים א"ל קצת בחיי.

15) פרשתנו מז, ט.

16) קעה שנה (ח"ש כה, ז) וקפ שנה (וישלח לה, כה). ולהעיר מרש"י ותולדות כז, ב. וראה לקמן ע' 463 הערה 38.

17) בראשית ג, ט.

18) שם ד, ט.

19) רש"י וירא יח, כה. ותולדות כז, לו. שם, לח. ויצא כט, טו. ועוד.

„ומהרתם²⁴ והורדתם את אבי הנה“, כיון שזהו ענין של סכנת נפשות: לאחר צער כזה – הנה אפילו לאחרי „ותחי רוח יעקב“²⁵ שע”י הבשורה „עוד יוסף בני חי“ – עדיין צריך להיות גם קיום „אלכה ואראנו“ במהירות.

ה. עפ”ז תובן גם אריכות לשון יוסף, שקודם אמירתו לשבטים „מהרו ועלו אל אבי גוי“, חזר ואמר שלש פעמים – „למחיה שלחני אלקים לפניכם“, „ושלחני אלקים לפניכם גוי“, „לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים גוי“²⁶:

כיון שבכל רגע שאין יעקב פוגש את יוסף ורואהו היה חשש סכנת נפשות, קשה: כיצד זה הסתפק יוסף בציווי לשבטים „מהרו ועלו אל אבי גוי“, היינו שילכו הם לארץ ישראל ויביאו את יעקב משם למצרים – הרי היה עליו מיד לילך בעצמו במהירות לארץ ישראל לראות את יעקב, כי [בנוסף לזה שמצד כיבוד אב היה עליו לבא ליעקב (מתחילה), ובפרט שהדבר צריך להיות במהירות גדולה, ויעקב כבר זקן היה²⁷ – הנה] עי”ז היה הדבר מוקדם יותר בזמן.

וזהו שהשמיע יוסף במה שהקדים – ובהדגשה, כמה פעמים – שהמצאו במצרים הוא (לא בבחירתו וברצונו, אלא) מצד ענין „שלחני אלקים“, היינו, בשליחותו של הקב”ה להיות „משביר

ענין זה תיכף בשעה שסיפר להם „אני יוסף“.

ד. והביאור בזה בפשטות:

כבר פירש רש”י לעיל, על הפסוק¹⁷ „וימאן להתנחם“, ש„אין אדם מקבל תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלב ולא על החי“, ולכן – „ויתאבל“¹⁸ (יעקב) על בנו ימים רבים.

וזהו שאמר יוסף לאחיו – „אני יוסף (וממילא עולה התמיהה –) העוד אבי חי?!”¹⁹: כיון ש„אני יוסף“ – יוסף חי – נמצא, שכ”ב שנה רצופות נצטער יעקב עליו (ועוד זאת – שהיה זה „ויתאבל“ הבא לאחרי אהבה גדולה, יותר „מכל בניו“²⁰) – והרי זה צער מבהיל, שאינו רגיל כלל וכלל; ואם כן, פלא גדול ביותר הוא היאך סבל יעקב צער גדול כל-כך²¹ במשך שנים רבות והוא עודנו בחיים.

ובזה מובן מה שהוכרח יוסף להביע תמיהה זו בפני אחיו – כי היתה זו הקדמה להדגשתו לאחרי זה את חובת המהירות²² בהבאת יעקב למצרים:

ענין המהירות מצינו לא רק בציווי יוסף „מהרו ועלו אל אבי גוי“²³ – להודיע ליעקב בהקדם האפשרי את הבשורה הטובה שעודנו חי (וממילא יפסיק להצטער עליו) – אלא גם בדבריו „רדה אלי אל תעמוד“²³,

(17) וישב לו, לה.

(18) שם, לד.

(19) ראה גם ש”ך עה”ת כאן.

(20) וישב לו, ג.

(21) ראה גם ספורנו, צרור המור, ועוד כאן.

(22) ראה גם עקידה כאן.

(23) מה, ט.

(24) שם, יג.

(25) שם, כז-כח.

(26) שם, ה-ח.

(27) מקץ מג, כז. פרשתנו מד, כ. ועוד.

היה בקשר ליוסף, הנה) בכך רמז להם שהמהירות היא מפני שכאן נתאפשר לו ליוסף לקיים מצות כבוד אב („אבי“), כיון שכבר כלו כ”ב שנה של עונש על זה שלא קיים יעקב כיבוד אב שלו].

ומכאן יש ללמוד גם הוראה בעבודת ה’:

לעתים ישנו צורך לנהוג בתנועה ד, „שמאל דוחה“³¹ – גבורה ועונש; אבל יש לדעת, שנדרשת בזה זהירות יתירה שלא להשתמש במדה זו יותר מכפי הצורך. ותיכף בבוא הרגע שבו אין הדחיה והגבורה מוכרחים, יש לנהוג באופן של מהירות בקו של חסד וקירוב – „ימין מקרבת“.

(משיחת ש”פ ויגש תשל”ד)

(בר) לכל עם הארץ²⁸, וממילא אין לו רשות לצאת משם.

ו. וענין נוסף בנחיצות „מהרו ועלו אל אבי גו“:

כבר פירש רש”י לעיל²⁹, שאבלות יעקב על בנו יוסף היא כנגד כ”ב שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם. ולכן, בידעו שנסתיים מנין כ”ב שנה דעונש יעקב, דרש יוסף מהשבטים „מהרו ועלו אל אבי גו“, דכיון שנסתיים זמן העונש – צריך ומוכרח לנהוג באופן ש„לא עכבם אפילו כהרף עין“³⁰.

[ועפ”ז יומתק ביותר מה שאמר יוסף „מהרו ועלו אל אבי“ – ולא „אבינו“ – כי בנוסף לזה שצער יעקב

(28) מקץ מב, ו.

(29) וישב שם. רש”י ישן ס”פ תולדות.

(30) ראה רש”י (ממכילתא) בא יב, מא.

(31) סוטה מז, א. סנהדרין קז, ב. הל’ ת”ת

לאדה”ז פ”ד סי”ז.

